

Een klep van *Unio tumidus* Philipsson, 1788 op Texels strand

Gerhard C. Cadée & Arthur Oosterbaan

A valve of *Unio tumidus* Philipsson, 1788 on the beach of Texel

Summary. How could a nearly perfect valve of the freshwater mussel *Unio tumidus* reach the North Sea beach of the island of Texel? This species does not occur in the freshwater habitats on the island. Those found infrequently on the beaches of the mainland of the Netherlands are usually worn and partly fossil. Our specimen is certainly recent. Birds are unlikely transporters of a single valve over a large distance. Souvenir shops on Texel are the most probable source. We observed freshwater mussels, both with and without intact periostracum, in shops on Texel

Op 14 juli 2012 vonden wij tijdens onze reguliere strandwacht op het Noordzeestrand van Texel tussen Jan Ayeslag en Hoornerslag een gave klep van een volwassen Bolle stroommossel *Unio tumidus* (fig. 1). Hij heeft het voor *U. tumidus* karakteristieke radiale kleurpatroon, dat ontbreekt bij de verwante Schildersmossel *U. pictorum* en ook de achterste laterale tand ligt niet in het verlengde van de voorste, maar er even onder. Het exemplaar meet 82,5 x 40,3 mm; de top is enigszins beschadigd door oplossingsverschijnselen; de opperhuid (periostracum) is verder grotendeels nog aanwezig en de schelp vertoont geen op transport wijzende slijtageplekken. Zo'n vondst roept de vraag op: hoe komt deze klep hier terecht? Zandsuppleties brengen wel in dieper water levende mollusken op ons strand, maar dat lijkt niet de bron voor deze verse, vrijwel onbeschadigde zoetwatermossel.

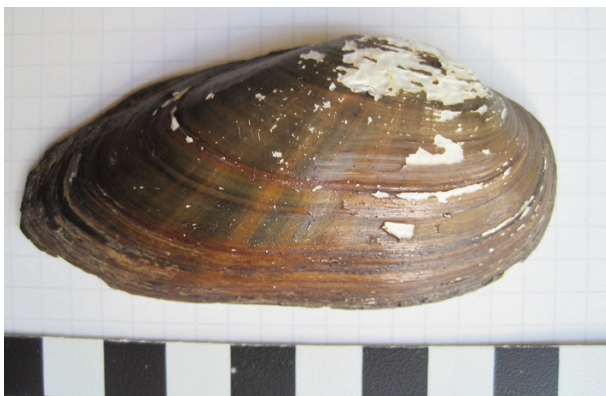

Fig. 1. De op 14 juli 2012 op Texel gevonden klep van *Unio tumidus*. Eén blokje is 1 cm. Foto: Gerhard Cadée.

Unio op de Waddeneilanden

Unio tumidus leeft volgens Gittenberger & Janssen (1998) op geen van de Waddeneilanden. Zij vermelden wel een voorkomen in Noord-Holland ter hoogte van Alkmaar als dichtstbijzijnde plek. Ook sindsdien is *U. tumidus* volgens de coördinator Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM) voor de Waddeneilanden, Sylvia van Leeuwen (nog) niet op de Waddeneilanden gesignaleerd (e-mail 29 juli 2012). *U. pictorum* is inmiddels in 1999 wel levend op Ameland gevonden, schrijft zij. In het ANM bestand staan twee vermeldingen van een aangespoelde oude klep van *U. tumidus* op Texel uit 1914 (geen nadere details) en uit 1918 (Slufter, J. Verwey). Geen vermeldingen van de andere Waddeneilanden, in tegenstelling tot *U. pictorum* die aangespoeld is gevonden op Texel (1960, 1967), Terschelling (1900, 1962, 1986, 1993), Rottumeroog (1994) en Rottumerplaat (1993).

Zoetwatermossels op de Hollandse kust

Kruizinga (1936) is een van de weinigen die aandacht besteedden aan zoetwatermossels op ons strand. Hij verzamelde in 1913/1914 tweemaal systematisch alle zoetwatermossels (*Unio* en *Anodonta*) op het strand van Zuid-Holland, van Hoek van Holland tot even ten Noorden van Noordwijk. Hij vond vooral de steviger *Unio*'s, maar alleen losse kleppen die vaak sterk afgesleten waren, met hooguit restjes van het periostracum nog aanwezig. Zij vertoonden een duidelijke concentratie tussen Hoek van Holland en Ter Heijde; daarna een snelle afname in aantallen tot nul boven Noordwijk. Kruizinga kwam tot de conclusie dat de daar gevonden exemplaren waarschijnlijk afkomstig waren uit bagger uit de Nieuwe Waterweg, die ten westen van Hoek van Holland in zee gestort werd. Dat leek hem waarschijnlijker dan aanvoer via sluizen van het verversingskanaal bij Scheveningen of de Oude Rijn. Ook vogels sloot hij uit: als die schelpen breken door ze op het strand te droppen zijn een of beide kleppen beschadigd, maar nog wel met het ligament aan elkaar verbonden en is het periostracum nog intact. Waarnemingen van door meeuwen gedropte mossels bevestigen deze bewering van Kruizinga (Cadée, 1995). Martin C. Cadée meldde (e-mail juli 2012) dat hij tussen Katwijk en Noordwijk regelmatig afgesleten *Unio* fragmenten vindt die waarschijnlijk afkomstig zijn uit fossiele rivierafzettingen voor de kust, geen verse exemplaren dus zoals ons Texelse. Kruizinga's oplossing: baggerspecie uit de Nieuwe Waterweg ter verklaring van zoetwatermossels op Zuid-Hollandse stranden is zeer onwaarschijnlijk voor het Texelse exemplaar.

Zoetwatermossels als souvenir

Zoetwatermossels hebben aan de binnenkant zo'n fraaie parelmoerglans dat de gedachte opkwam dat ze wel eens als souvenir in De Koog verkocht zouden kunnen worden. Daar bleken eind juli wel (exotische) zoetwatermossels verkocht te worden, maar niet onze *Unio*. Bovendien waren deze ontdaan van hun opperhuid, zodat ze aan de buitenkant even mooi glommen als aan de binnenkant (fig. 2). In Den Burg was echter een winkel die zoetwatermossels (vermoedelijk inlandse *Anodonta*) verkocht met periostracum (fig. 3). Weliswaar dus nog geen *Unio* gevonden in een souvenirshop, maar er zijn er vele op Texel die we nog niet bekeken. De Bruyne & De Boer (2008) spreken van 'zakjesschelpen' voor een deel van de exotische schelpen die niet langs natuurlijke weg op ons strand aanspoelen, maar die afkomstig kunnen zijn uit souvenirwinkels. Hetzelfde veronderstelden Cadée & Nijhuis (2005) voor enkele tropische drijfzaden die op Terschelling

Fig. 2. In De Koog te koop aangeboden zoetwatermossels zonder periostracum, tussen tropische zeeschelpen.
Foto: Gerhard Cadée.

Fig. 3. In Den Burg aangeboden zoetwatermossels (*Anodonta*) met intact periostracum.
Foto: Gerhard Cadée.

werden gevonden. Is er op Texel een grappenmaker aan het werk geweest die de schelp al of niet met opzet op het strand achterliet om ons voor de gek te houden? Gezien het feit dat de verwante *U. pictorum* in het verleden wél vaker gevonden is op de Waddeneilanden moeten we misschien toch denken aan de mogelijkheid dat ze met spuien in zee terecht kunnen komen? We houden ons aanbevolen voor een oplossing van ons raadsel, misschien worden elders langs onze kust wél *Unio* kleppen verkocht in souvenirwinkels? En hoe vaak spoelen elders langs onze kust vers uitzierende kleppen aan?

Met dank aan Sylvia van Leeuwen voor informatie en aan Martin C. Cadée voor hulp bij de determinatie en informatie. Het exemplaar gaat naar Sylvia van Leeuwen voor de collectie van het ANM.

Literatuur

- BRUYNE, R.H. DE & TH.W. DE BOER (2008): Schelpen van de Waddeneilanden. – 's-Graveland: Fontaine, 359 p.
- CADÉE, G.C. (1995): Birds as producers of shell fragments in the Wadden Sea, in particular the role of the Herring gull. – *Geobios, Mém. Spéc.*, 18: 77-85.

- CADÉE, G.C. & H.W. NIJHUIS (2005): Geeft Terschellinger zeemeermin haar geheim prijs? – *Het Zeepaard* 65(3): 86-89.
- KRUZINGA, P. (1936): Schelpen van zoetwatermossels aan het Zuidhollandsche strand. – *De Levende Natuur* 40: 199-205.
- GITTENBERGER, E. & A.W. JANSSEN (red.) (1998): – *De Nederlandse zoetwatermollusken*. Leiden: Naturalis, KNNV & EIS Nederland. 287 p.

Adressen auteurs:

Gerhard Cadée
Kon. NIOZ
Postbus 59
1790 AB Den Burg
gerhard.cadee@nioz.nl

Arthur Oosterbaan
Ecomare
Ruijslaan 92
1796 AZ De Koog
arthur.oosterbaan@ecomare.nl

FERNAND & RIKA DE DONDER

Melsbroeksestraat 21
B-1800 Peutie-Vilvoorde - BELGIUM
Tel.: +32 (0)2 253 99 54 - Fax: +32 (0)2 252 37 15
e-mail: fernand.de.donder@pandora.be
Visit our website at <http://www.dedondershells.be>

WORLDWIDE SPECIMEN SHELLS

10 Minutes from Brussels Airport. Visitors welcome.

All families from the very common to the ultra rare,
specialized in Pectinidae, Philippine shells and
European shells

*Specimen shells and books on shells, free lists on request.
Satisfaction guaranteed!*

Bram van der Bijl

Burg. van Bruggenstraat 41
NL-1165 NV Halfweg
the Netherlands
Tel.: (+31)(0)20.4977772
e-mail: anvdbijl@xs4all.nl
website: <http://www.xs4all.nl/~anvdbijl/lijst.html>

Free catalogue - 1000th reprints, magazines and
books about recent and fossil molluscs
List of missing items welcome - moderate prices
Xerox-copy service -postal affairs
See also:

<http://grimwade.biochem.unimelb.edu/~bgl/cat2mala.htm>